

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. IV. De actu visionis beatificæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

sunt extra limites objecti adæquati, & specificari non verò intellectus illustratus lumine gloriæ, per modum motionis, & auxilii transeuntis, communicato.

DISPUTATIO IV.

De actu visionis beatificæ.

Consideratâ possibilitate visionis beatificæ, & principiis ad illam concurrentibus, specie scilicet & lumine gloriæ; consequens est, ut illam in seipsa contemplerur, seu de ipso actu visionis beatificæ differamus.

ARTICULUS I.

An visiones hominum & Angelorum specie essentiali inter se differant?

Affirmant Richardus, Major, Durandus, Molina, Salas, Herice, & alii, quos citat, & sequitur Alarcon hic disp. 3. cap. 6. Negant verò Thomista, & plures alii, cum quibus

Dico breviter, visiones Angelorum & hominum non differre inter se specie essentiali.

Probatur primò: Visiones Angelorum & hominum habent idem objectum formale, scilicet Deum, ut visibilem in seipso secundum suam essentialitatem, & eundem modum attingendi illud, scilicet clarè, & sine ullo medio prius cognito. Item habent eandem speciem intelligibilem, nempe divinam essentialitatem; & denum à lumine ejusdem speciei procedunt: Ergo sunt ejusdem speciei.

Probatur secundò: Si visio beata Angelorum, esset distincta specie, à visione beata hominum, esset essentialiter illa perfectior; nam cum species sint sicut numeri, dari non possunt duæ species æquales in perfectione essentiali; sicque nullius hominis, imò nec anime Christi, visio beata, posset esse tam perfecta, quam visio minimi Angeli; nam quantumcumque perficiatur unum individuum inferioris speciei, non potest ad perfectionem essentialem alterius speciei pervenire: docet autem D. Thomas infra quest. 102. art. 2. erroneum esse asserere, homines transferri non posse ad æqualitatem Angelorum: Ergo visiones Angelorum & hominum, non differunt inter se specie essentiali.

Sed contra hanc conclusionem objicitur difficile argumentum, quod sub hac forma breviter potest proponi. Actus non minus dicit ordinem ad principium, quam ad objectum: Ergo si est ordo essentialis ad diversum objectum, distinguit essentialiter actus, ita illos diversificat ordo essentialis ad principium distinctum: At visio angelica essentialitatem ordinem dicit ad intellectum Angeli, & visio humana ad intellectum hominis, qui essentialiter inter se distinguuntur: Ergo visiones beatificæ Angelorum & hominum inter se specie differunt.

Pro solutione hujus argumenti, diligenter observandum est, intellectum humanum & angelicum posse considerari dupliciter, vel secundum rationes differentiales, vel secundum rationem genericam intellectus creati, quæ utriusque communis est. Rursusque talem rationem

Tom. I.

Adhuc posse duobus modis spectari, nempe vel secundum naturam virtutem, secundum quam habent solum unitatem genericam, specie multiplicabilem, per differentias intellectus humani & angelici: vel secundum conceptum potentia obedientialis, qui est unus specie atomâ in utroque intellectu; ita quod multiplicatâ ratione genericâ intellectus, per differentias illam contrahentes, ratio potentia obedientialis manet immultiplicata specie in illis: sicut potentia obedientialis rerum non vitalium quæ subduntur Deo, ut de illis possit facere quidquid voluerit, non multiplicatur specificè in illis, ad multiplicationem entitatis cui competit, sed eadem perseverat in lapide, aqua, & aliis, quamvis sub aliis rationibus specificè distinguantur. His præmissis,

Ad argumentum respondeo, concessio Antecedente, distinguendo Consequens; illudque concedendo, si diversificetur principium formaliter, secus verò, si solum materialiter. Similiter distinguo Minorem subsumptam: Intellectus angelicus & humanus differunt essentialiter, in ratione principii visionis, nego Minorem: materialiter & entitativè, concedo Minorem, & nego Consequentiam. Ratio autem hujus distinctionis & solutionis ex dictis jam constat, visio enim angelica non respicit intellectum Angeli, nec ab illo emanat secundum propriam ipsius differentiam, quâ ab humano differt, nec secundum rationem naturalis virtutis, quæ solum habet unitatem genericam, sed secundum rationem potentia obedientialis remotè activæ, in qua specificè atomè convenit cum intellectu humano; & idcirco diversitas quæ inter illos intellectus invenitur, solum materialiter se habet ad visionem beatificam, subindeque unam ab alia specie distinguere nequit.

Dices primò: Potentia obedientialis ad visionem beatificam, identificatur realiter cum entitate naturali intellectus: Ergo multiplicatâ specificè potentia naturali, etiam obedientialis specie variatur. Consequentia videtur manifesta: videtur enim impossibile, cum duobus differentibus specificè, aliquid specificè unum realiter identificari.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: ad cujus probationem, nego Antecedens: nam in multorum sententia, relatio identificatur realiter cum fundamento, & tamen fundamento non variato specificè, potest relatio specificè multiplicari, ut constat in albedine, quæ eadem specificè manens, fundat duas relationes specificè distinctas, scilicet similitudinis ad aliam albedinem, & dissimilitudinis ad nigredinem: Ergo e contra poterunt extrema identitatis specificè variari, invariata specificè entitate formaliter identificatâ cum illis. Verum etiam & hominum identificantur cum ente: quo non obstante, multa quæ in esse entis specie, imò & genere differunt, in ratione veri & boni specificè conveniunt. Item genus moris cum genere physico realiter identificatur, & tamen plura in genere physico specificè distincta, in genere moris conveniunt specificè, ut constat in peccato omissionis, & peccato commissionis.

Dices secundò: Intellectus Angeli, & idem est de humano, non influit in visionem beatificam, secundum rationem sibi & inanimatis communem: At potentia obedientialis commu-

nis est illi cum inanimatis: Ergo non influit in A
visionem beatificam, ratione potentiae obedi-
entialis.

Confirmatur primo: Intellectus Angeli influit
in visionem, ut vitalis est: Sed non est vitalis ra-
tione potentiae obediencialis: Ergo &c.

Confirmatur secundo: Visio beatifica essen-
tialiter petit procedere à potentia intellectiva:
At non habet quod sit intellectiva, ratione po-
tentiae obediencialis, sed ratione essentiae po-
tentiae naturalis: Ergo ab illa, non sub prima, sed
sub hac secunda ratione, essentialiter procedit.

Ad instantiam, concessa Majori, nego Minorem: nam licet potentia obediencialis pure pas-
siva, & activa solum instrumentaliter, sit ejus-
dem rationis in Angelo & rebus inanimatis; po-
tentia tamen obediencialis mediate activa, vita-
liter competens intellectui angelico & huma-
no, non est ejusdem rationis cum potentia obe-
dienciali conveniente inanimatis, & illa est
quam respicit visio beatifica.

Ad primam confirmationem nego Minorem:
cum enim haec potentia sit mediate activa ab in-
telligendo, & immediate respiciat formam super-
naturalem vitalem, scilicet lumen gloriae, & ac-
tum vitalem mediate, nempe visionem beatifi-
cam, non potest non esse vitalis.

Ad secundam nego etiam Minorem, nam sicut
intellectus ratione facultatis naturalis, est intel-
lectivus naturaliter, ita ratione obediencialis
est intellectivus obediencialiter, non immedi-
ate, sed mediate.

ARTICULUS II.

*An inaequalitas intensiva, quae est in visionibus
beatificis, à sola inaequalitate luminis
gloriae derivetur?*

V T certum & indubitatum supponimus, vi-
siones beatificas sive hominum, sive Ange-
lorum, esse inter se inaequales, ac diversas, quar-
tum ad perfectionem accidentalem intensivam,
vel extensivam, ut constat ex illo Ioan. 14. *In do-
mo Patris mei mansiones multae sunt*, & ex isto A-
postoli. ad Corin. h. 15. *Stella differat à stella in cla-
ritate*. Ubi loquitur Apostolus de inaequali glori-
a corporum in resurrectione, quae cum à gloria
essentia proficiat, haec debet esse inaequalis, sic-
ut & illa.

Ratio etiam id suadet: Nam gloria proponi-
tur ut bravium, merces, & corona iustitiae: Sed ad
iustum remuneratorem spectat ut pro inaequali-
bus meritis, inaequalia praemia concedat: Ergo
in beatis, iuxta meritum diversitatem, gloria,
seu visio beatifica inaequalis est. Quod Christus
multis parabolis declaravit, praesertim parabolam
frumenti, quod cadens in terram bonam, aliud
fecit fructum centesimum, aliud sexagesimum,
& aliud trigessimum; & Concilium Florentinum
in litteris unionis clare expressit, cum dixit,
quod *iuxta meritum diversitatem, unus alio perfe-
ctius videt essentiam divinam*. Inquirimus ergo in
praesenti unde oriatur inaequalitas illa intensi-
va, vel extensiva, quae in visione beatifica repe-
ritur; an à solo lumine gloriae, vel etiam à natu-
rali perfectione intellectus creati: ita ut intelle-
ctus perspicacior, cum aequali lumine gloriae,
clarus videat divinam essentiam, quam minus
perspicax?

Vera sententia statuitur.

Dico breviter, totam inaequalitatem visionis
esse proxime reducendam in solam luminis
gloriae inaequalitatem; nullatenus verò in natu-
ralem intellectus creati perspicaciam & activi-
tatem. Est contra Scotum in 3. dist. 12. quaest. 3.
Durandum ibidem dist. 14. quaest. 1. Molinam
hic art. 6. disp. 2. & Caietanum. 3. parte quaest. 10.
art. 4. ad 2. ubi affirmat, quod si Verbum Divi-
num assumpsisset naturam Angelicam, cum lu-
mine gloriae, quod nunc habet in humana natu-
ra, perfectius videret Deum, quam nunc videt.

Nostra tamen conclusio communis est apud
Discipulos D. Thomae, & colligitur ex S. Doctore
hic art. 6. asserente, quod *facultas videndi Deum
non competit intellectui creato secundum suam natu-
ram, sed per lumen gloriae: unde intellectus plus par-
ticipans de lumine gloriae, perfectius Deum videbit*. Et
ibidem in resp. ad 3. *Diversitas videndi Deum erit
per diversam facultatem intellectus, non quidem natu-
ralem, sed gloriosam*. Et art. 7. *In tantum (inquit) in-
tellectus creatus divinam essentiam perfectius, vel mi-
nus perfecte cognoscit, in quantum majori vel minori
lumine gloriae persunditur*.

Probatum etiam conclusio ratione fundamen-
tali. Inaequalitas quae in visione beatifica repe-
ritur, reduci debet in virtutem proximam, & im-
mediatam; non autem in radicalem, & remota-
tam: nam ista non agit nisi iuxta proportionem
virtutis proximae, & ut per illam elevata: Sed lu-
men gloriae est virtus proximae, & immediate in-
fluens in visionem beatificam; intellectus autem
in eam influit radicaliter tantum, & remote, &
ut elevatus per lumen gloriae, ut constat ex su-
pra dictis: Ergo inaequalitas visionis beatificae,
in lumen gloriae, & non in perfectionem, & per-
spicaciam naturalem intellectus creati redu-
cenda est.

Confirmatur, & magis illustratur haec ratio.
Licet in intellectibus angelicis, vel humanis re-
periatur diversitas, & inaequalitas in perfectione
naturali, illa tamen per accidens, & materialiter
se habet ad visionem beatificam; quia intel-
lectus creatus non influit immediate in illam
ratione potentiae, & activitatis naturalis, sed
tantum ratione potentiae obediencialis radica-
lis & remotae, quae est aequalis in omni intellectu
creato: haec enim (ut in 1. disputatione declara-
vimus) fundatur in summa amplitudine, & uni-
versalitate, quae natura intellectualis respicit
ens ut sic, analogice commune Deo & creatu-
ris; quae universalitas aequaliter convenit omni
intellectui creato.

Confirmatur amplius: Major activitas intel-
lectus cum sit aliquid ordinis naturalis, est be-
neficium naturae non gratiae, & à Deo creatore,
non à Deo glorificatore procedens: Ergo ratio-
ne illius non augetur gloria, & visio beatifica in
beatis, sed solum ratione luminis gloriae.

Probatum secundo: Inaequalitas visionis beatae
praecipue provenit ex eo, quod divina essentia
magis vel minus perfecte uniatur intellectui
creato, in ratione speciei intelligibilis: Sed
quod essentia divina, in ratione formae & speciei
intelligibilis, magis vel minus perfecte uniatur
intellectui creato, provenit ex majori vel minori
intentione luminis gloriae, cum illud sit ultima
dispositio ad talem unionem, ut supra ostendi-
mus;

minus; non verò ex majori, vel minori perfectione naturali intellectus creati: Ergo inæqualitas visionis beatæ solum provenit ex inæqualitate luminis gloriæ.

Denique probatur conclusio ex absurdo & inconvenienti, quod sequitur ex opposita sententia. Si inæqualitas visionis peteretur à perfectione naturali intellectus creati, daretur aliquis gradus beatitudinis, qui non corresponderet meritis, & gratiæ, sed tantum naturæ. Item unus homo, vel Angelus beatus, per sua naturalia se discerneret in supernaturalibus, ab alio minus beato: At hæc sunt falsa, & absurda, & sapiunt hæresim Pelagij: Ergo &c. Sequela Majoris probatur: Ponatur enim unus intellectus, naturaliter perfectior alio duobus gradibus, & quod uterque habeat lumen gloriæ ut sex, juxta sua merita, & juxta mensuram gratiæ & charitatis quam habuit in via: in tali casu intellectus naturaliter perfectior videbit Deum, v. g. ut decem, & alius minus perfectus videbit tantum ut octo: Ergo in tali casu, hi duo gradus gloriæ, quibus gaudebit ille qui perfectior, & perspicacior pollet intellectu, non corresponderent luminis gloriæ, nec proinde meritis, aut gratiæ, & charitatis; sed in solam perfectionem naturalem intellectus creati reducerentur: & sic unus homo, vel Angelus magis beatus, per sua naturalia se discerneret in supernaturalibus ab alio minus beato.

Respondet Molina, negando sequelam Majoris; quia, inquit, in tali casu, vel non dabitur tantum luminis gloriæ illi, qui perspicacior pollet intellectu; vel si tantum luminis gloriæ ei conferatur, non dabitur illi æquale auxilium supernaturale ad videndum Deum, ac alteri habenti æqualia merita, & intellectum minus perfectum.

Sed hæc responsio videtur absurda: Cum enim lumen gloriæ detur juxta proportionem meritorum, & juxta mensuram gratiæ, & charitatis quam homo habuit in instanti mortis, si ille qui perfectior pollet intellectu, habeat æqualia merita, & gratiam seu charitatem æqualiter intensam, ac alter qui minus perfectum habet intellectum, certum est quod æquale lumen gloriæ ipsi conferetur (ut enim dicit S. Thomas hic art. 6. *Plus participabit de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate*) alioquin ille esset deterioris conditionis in supernaturalibus, & privaretur re sibi debitâ de condigno; quod est omnino absurdum, & ordini divini justitiæ planè repugnans.

Illud etiam quod addit, nempe quod si lumen gloriæ æquè intensum ei concedatur, non dabitur illi æquale auxilium ad videndum Deum, ac alteri qui minus perfectum ac perspicacem intellectum sortitus est, omni probabilitate caret; cum enim beato habenti æquale lumen gloriæ, æquale debeatur auxilium ad videndum Deum, si ille qui perfectior pollet intellectu, habeat æquale lumen gloriæ ac alter, habebit etiam par & æquale auxilium: alioquin, ut dicebamus, frustraretur aliquo sibi debito. Imò sicut si Deus ab igne subtraheret aliquid sui concursus naturalis, ut non calefaceret secundum totam suam virtutem & activitatem, esset miraculum; ita si ab intellectu lumine gloriæ illustrato, qui quasi per modum naturæ agit, subtraheret aliquid sui concursus supernaturalis, ne secundum totam suam virtutem quam habet à lumine gloriæ,

A Deum videret, miraculum esset, cujus tamen nulla apparet necessitas, vel utilitas.

S. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò cum Cajetano: D. Thomas 3. p. quart. 10. art. 4. ad 2. docet gradus visionis divine magis attendi secundum ordinem gratiæ, quam secundum ordinem naturæ. Sentit ergo secundum utrumque ordinem attendi, ac proinde pari existente lumine gloriæ, perfectiorem esse visionem Dei, si perfectior fuerit intellectus.

Respondeo quòd quando D. Thomas dicit gradus visionis divine magis attendi &c. *ly magis* non sumitur comparative, sed exclusive; ita ut idem significet ac *potius*. Sicut cum Paulus ad Hebræos 11. dicit de Moyse, *Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem*. Hanc solutionem approbat & rectè explicat Suares in commentario illius articuli 4. questionis decimæ tertiæ partis; unde placet ejus verba hic referre & transcribere. Sic ergo ait: *Quæ Cajetanus docet in solutione ad secundam & tertiam, cavenda sunt & corrigenda; nam non solum falsa sunt, sed etiam contra expressam mentem D. Thomæ. In solutione enim ad 2. ait D. Thomæ gradus perfectionis in divina visione, magis attendendus esse secundum ordinem gratiæ, quam secundum ordinem naturæ: unde inserit Cajetanus ex utroque capite oriri, ut una visio sit perfectior aliâ, atque adeo perfectiorem intellectum cum eodem lumine perfectius videre Deum. Sed quidquid sit de re (quæ ego sine dubio falsam existimo) in hac littera D. Thomæ nullum habet fundamentum, sed ex illa potius contrarium non obscure colligitur, si argumenti intentio consideretur, & rectè applicetur solutio. Argumentum enim contendeat, Angelum perfectius videre Deum, quam animam Christi, quia habet perfectiorem intellectum. Respondet D. Thomas, nego consequentiam, & rationem reddit, quia illa visio est supra naturalem perfectionem potentie creatæ. Intendit ergo concludere, perfectionem visionis non esse ex naturali perfectione potentie, sed ex supernaturali; unde illa particula magis, non sumitur in illo sensu comparativo, ut Cajetanus exponit, sed ut idem significat quòd potius; & ita non affirmat utrumque extremum, sed alterum negat.*

Objicies secundo: Quando duæ causæ concurrunt ad eundem effectum, ille crescit in perfectione, quando aliqua illarum crescit in virtute, & activitate: Sed ad visionem beatam, non solum lumen gloriæ, verum etiam intellectus creatus, efficienter concurrunt: Ergo sicut intensus lumen, ita & perfectior ac perspicacior intellectus, perfectiorem efficit visionem. Minor constat ex suprâ dictis: Major autem variis exemplis declaratur. Nam in potentia visiva, si augeatur species, vel lumen exterius in ipso medio, intenditur visio, licet non crescat acies, & virtus ipsius potentie. Item duo pictores ejusdem industriæ, cum inæquali penicillo: vel duo inæqualis industriæ, cum æquali instrumento, diversæ perfectionis producunt effectum: Ergo quando duæ causæ concurrunt ad eundem effectum, ille crescit in perfectione, quando aliqua illarum crescit in virtute & activitate.

Confirmatur primò: Intellectus magis perfectus, cum eodem habitu fidei, elicit actum fidei perfectiorem; & perfectior voluntas, cum

eum eodem habitu charitatis, & spei, producit A
actus intensiores, & perfectiores illarum virtu-
tum, quam alia minus perfecta: Ergo similiter, in
tellectus perspicacior, cum æquali lumine glo-
ria, perfectius Deum videbit, quam alter qui est
minoris perspicacia, & activitatis.

19 Confirmatur secundò; Intellectus perfectior,
cum æquali lumine gloria, potest magis vel mi-
nus perfecte conari ad actum: Ergo & elicere
perfectiorem visionem. Consequentia videtur
manifesta, Antecedens probatur. Habitus subor-
dinantur conatui potentia, & ab illa applican-
tur ad agendum: Ergo intellectus perfectior,
cum æquali lumine gloria, potest magis vel B
minus perfecte conari ad actum.

20 Ad objectionem patet solutio ex supra dictis:
Major enim est vera, quando causa perfectior
influit per se ut perfectior, vel ut habet virtu-
tem proximam & immediatam in effectum; se-
cundus autem quando concurrunt tantum secundum
virtutem radicalem, & major ejus perfectio
materialiter se habet, & per accidens, ut con-
tingit in proposito. Unde patet disparitas ad ex-
empla adducta: Nam species, & lumen, proximi-
mè & immediatè influunt in visionem, & ha-
bent vim proximam ad agendum, saltem partia-
lem & incompletam. Idem servatà propor-
tione de pictoribus inæqualis indutria, vel in-
æqualibus instrumentis utentibus, dicendum C
est. Intellectus autem creatus, solum radicaliter
concurrat ad visionem beatam, nec confert
eorum activitatem & virtutem proximam ad
agendum, sed suam quam habet, subjicit lumi-
ni gloria, ut elevabilem ab ipso; sicque reddi-
tur una tantum virtus proportionata, & proxima
ad visionem.

21 Ad primam confirmationem dicendum, in
actu fidei duo esse distinguenda; primum est ap-
prehensio objecti credibilis: secundum assensus
supernaturalis, quo homo credit mysteriis re-
velatis. Primus actus est naturalis, ac proinde
potest esse perfectior in perfectiori intellectu.
Secundus verò est supernaturalis, unde non
commensuratur perfectioni naturali intelle-
ctus, sed intensiori, & perfectioni habitus, vel
auxilii supernaturalis, à quo immediatè procedit.
Nihil etiam confert naturalis perfectio vo-
luntatis ad actus supernaturales spei, & chari-
tatis; sed tota etiam illorum perfectio mensu-
ratur ab intensiori, & perfectione habitus, vel
auxilii supernaturalis, eam elevantis ad ope-
randum.

22 Ad secundam confirmationem, nego Ante-
cedens, conatus enim potentia non est aliquid
antecedens actum, sed ipse actus ut emanans à
suo principio, & ideo sicut habitui tribuitur esse
principium actus, ita & conatus ad actum. Un-
de sicut habitus supernaturales dant potentia
posse operari, quia dant eis virtutem, & effica-
ciam proximam; ita dant eis posse conari ad
operandum.

An Beati Deum comprehendant, vel saltem,
de potentia absoluta, ipsum comprehen-
dere possint?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententiæ.

PRO resolutione hujus difficultatis diligenter
observandum est, nomen comprehensionis
ex comprehensione corporea fuisse ad spiritua-
lem translatum: Unde sicut in rebus corporeis
comprehensio sumitur dupliciter, vel largè,
prout opponitur inspectioni: quo sensu, quando
quis latronem quem inssequitur apprehendit &
capit, etsi non totum teneat, sed partem, ipsum
dicitur comprehendere: vel strictè, pro inclusio-
ne & continentia, quæ unum corpus quantum
continet intra se totum aliud corpus; ut cum
manus ita continet totum aliquem globum, ut
nihil ejus sit extra illum. Ita similiter in rebus
spiritualibus comprehensio duobus modis usur-
pari solet, primò largè & improprie, pro allec-
tatione & obtentione seu possessione ejus quod
desiderabatur, ut constat ex illo Apostoli. ad
Corinth. 9. Sic currite ut comprehendatis, & ex illo
ad Philipp. 3. Sequor autem si quomodo comprehen-
dam. Et in hoc sensu beati appellantur comprehen-
siones. Et Nazianzenus orat. 24. dixit, Com-
prehensionem divina essentia, premium esse omnium
beatorum. Et hoc modo (ut observat D. Thomas
hic art. 7. ad 1.) comprehensio est una de tribus
dotibus animæ, quæ respondet spei, sicut visio
fidei, & fructio charitatis. Secundò sumitur com-
prehensio strictè & proprie, pro cognitione ob-
jecti unde quæque perfecta, id est ad æquata cum
objecti cognoscibilitate, per quam objectum
cognoscitur, quantum cognoscibile est. Et de
comprehensione sic accepta loquimur in præ-
senti, dum requirimus, an Beati Deum comprehen-
dant, vel saltem de potentia absoluta ipsum
comprehendere possint?

D In cujus difficultatis resolutione: In primis est
error Eunomii, & aliorum Anomæorum, qui (ut
suprà ostendimus) eo dementia pervenerunt,
ut comprehensionem Dei cognitionem sibi arro-
garent, & tantam Dei notitiam quantum Deus de
seipso habet, se habere jactarent. Secundò est
error Augustini de Roma, Episcopi Nazareni,
qui asserbat animam Christi videre Deum tam
clarè & intensè, sicut Deus ipse seipsum, quod est
ipsum comprehendere. Tertiò est aliquorum
Theologorum sententia, qui licet beatos Deum
de facto non comprehendere fateantur, existimant
tamen de absoluta potentia fieri posse,
quòd comprehendatur Deus, vel aliquod ejus
attributum, ab aliqua creatura: quia (inquiunt)
potest Deus infundere ipsi lumen gloria infinite
intensum, vel suam intellectionem ei unire; in
quibus casibus ab intellectu creato comprehen-
deretur. Huic sententiæ favet Vazquez hic totà
disp. 52. ubi respondens locis Scripturæ, Con-
ciliorum, & Patrum, quibus incomprehensibili-
tas Dei ostenditur, affirmat non esse de fide quòd
Deus sit incomprehensibilis in ordine ad abso-
lutam Dei potentiam, sed solum quòd sit in-
comprehensibilis, respectu cognitionis natura-
lis creaturæ; sicut Deus dicitur in Scriptura invi-
sibilis, & ineffabilis: tamen constat quòd solum
est invisibilis cognitioni naturali, non verò su-
pernaturali, & beatifica.

§. II.

§. II.

Statuitur primâ conclusio, & Deum à beatis de facto non comprehendi, ex Concilio & SS. Patribus demonstratur.

Dico primò. Beati de facto Deum non comprehendunt. Conclusio est certa de fide, ac definita in Concilio Basileensi sess. 22. ubi prædicta propositio Augustini Romani, asserentis animam Christi videre Deum tam clarè & intense, sicut Deus seipsum, ut erronea proscibitur. Cui definitioni maxima fides adhibenda est, quia damnatio illa facta fuit anno 1435. antequam anno 1437. dissolveretur Concilium à Pontifice, & fuit approbata per Bullam Nicolai V. qui successit Eugenio IV. ut habetur in Summa Conciliorum, in fine Concilii Basileensis.

Docetur etiam nostra conclusio passim à SS. Patribus, Anomæorum stoliditatem & insaniam reſtentibus, præsertim à Chrysoſtomo, in homiliis de incomprehensibili Dei natura, Basilio libro contra Eunomium; Augustino serm. 38. de verbis Domini cap. 3. ubi licet ait: De Deo loquimur, quid mirum, si non comprehendis? Si enim comprehendis, non est Deus. Sit pia confessio ignorantia, magis quam temeraria professio scientia. Attingere aliquantùm mente Deum, magna beatitudo est: comprehendere autem omnino impossibile. Idem docet Gregorius Magnus libro 18. moralium cap. 28. versus finem, his verbis: Videbimus igitur Deum, &c. non tamen ita videbimus, sicut videt ipse seipsum. Longe quippe dispariter videt Creator se, quam videt creatura Creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus præfigitur contemplationis; quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Bellè etiam Cyprianus, vel Author de cardinalibus Christi operibus, apud Cyprianum, loquens de Seraphim qui stabant super Thronum Dei, & circa illum volabant, Isaiæ 6. hæc scribit: Statu aternitatis immobilitatem demonstrant, volatu vero altitudinem eius; sic in superioribus elatam, ut quantumlibet ad cor altum homo ascendat, exaltetur Deus, & comprehensionis importunitatem evadat.

Insignis quoque est locus ex S. Epiphaniò heresi 70. desumptus: ibi enim ait Deum & ipsorum id est aspectabilem esse, & simul aspectorem, id est minime aspectabilem; quia licet à beatis videatur, ab ipsis tamen nequaquam comprehenditur; nec quantum in se visibilis est, conspicitur. Quod subinde duplici exemplo declarat: Velut si quis per angustum foramen cælum aspiciat, ac dicat: Video cælum: non utique mentietur; videt enim revera cælum. Quod si quis prudenter ei dicat, non vidiſti cælum, neque iste mentietur. Tam enim qui ait vidiſſe, non mentietur, quam qui ei dicit, non ipsum vidiſſe, vera loquitur. Quippe non vidit illum exporrectionem, neque latitudinem. Subjicit aliud exemplum ad rei declarationem evidentiuss. Sæpe inquit accidit, ut ex alto montis vertice mare præspiciamus. Quod si nos illud vidiſſe dicamus, non mentiemur: neque si contradixerit aliquis, ac vidiſſe nos negaverit, non ille falsum dicit: propterea quod, cum homo sit, quòd illius latitudo, aut longitudo pertingat, quamque alti sint voraginis illius recessus, sed nec illius effecta pervidere potest.

Hac auctoritate & doctrinâ Epiphaniî, facile intelliges & expones plura Patrum Græcorum,

A præsertim Chrysoſtomi & Basilii testimonia, quibus ex una parte, beatos Deum facie ad faciem, & non solum per fidem, sed etiam per speciem videre testantur; ex alia verò, dum contra Anomæos disputant, Deum à nullo intellectu creato, etiam angelico videri affirmant. Nam quando claram Dei visionem beatis concedunt, de cognitione quidditativa & intuitiva loquuntur; cum verò à nullo intellectu creato, etiam angelico, Deum videri asserunt, de visione & cognitione comprehensiva Dei (qualem Anomæi sibi arrogabant) intelligendi sunt; ut S. Th. hic art. 1. ad 1. exponit Chrysoſtomum, dum homil. 14. in Joan. ait: *Ipsam quod est Deus, non solum Prophetæ, sed nec Angeli viderunt, neque Archangelis.* De quo suprâ disp. 1. art. 2. §. 2. Hæc conclusio magis patebit ex dicendis in sequenti, ubi rationem fundamentalem divinæ incomprehensibilitatis exponemus.

§. III.

Statuitur secundâ conclusio, & ostenditur ratione D. Thomæ, nullum intellectum creatum posse, etiam de potentia absoluta, Dei essentiam comprehendere.

Dico secundò. Nullus intellectus potest, etiam de absoluta potentia, Dei essentiam comprehendere.

Probatur conclusio ratione fundamentali, quam insinuat D. Thomas variis in locis, præsertim in 3. sent. dist. 14. qu. 1. art. 2. quæstionum. 1. & in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 3. & ad Annibaldum distinctione eadem art. 1. ad 2. his verbis: *Quando essentia res cognoscitur, secundum modum suæ cognoscibilitatis, tunc res comprehenditur: sed hoc in visione Dei esse non potest, quia claritas divinæ essentia, per quam est cognoscibilis, est infinita: modus autem intellectus creati videtur non potest esse infinitus; & ideo non comprehenditur, non quia totum non videat, sed quia totaliter non videt; videt enim stare quod de se est visibile infinito.* Et hic art. 7. in solutione argumentorum clarè fatetur, totum Deum videri & cognosci à beato, absque eo quòd aliquid Dei remaneat non visum & non cognitum, sed inquit non videri totaliter, totalitate se tenere ex parte cognoscentis, quia non tantâ perfectione vel intellectualitate activâ Deum cognoscit, quanta est intelligibilitas seu cognoscibilitas Dei.

Ex his sic licet arguere: Tunc aliquid comprehenditur, quando ita perfecte cognoscitur, sicut cognoscibile est: Sed licet Deus totus à beatis videatur, ab illis tamen non videtur, nec videri potest vel cognosci ita perfecte, sicut ex suis meritis petit cognosci ex parte modi cognoscendi: Ergo nec comprehenditur, nec potest comprehendi ab intellectu beatorum. Majorem probat S. Doctor primò ex definitione comprehensionis data ab Augustino epist. 112. cap. 9. ubi dicit quòd totum comprehenditur videndo, quòd ita videtur, ut nihil eius lateat videntem, aut cuius fines circumspici vel circumscribi possunt. Tunc enim (subdit S. Thomas) fines aliquis circumspiciuntur, quando ad finem in modo cognoscendi illam rem pervenitur.

Secundò illam probat hoc exemplo: Conclusio demonstrabilis, quia petit cognosci modo demonstrativo, non comprehenditur, si opinativè tantum cognoscatur, esto nulla pars illius ab opinante ignoretur. Ergo ad rei comprehensionem

exigitur commensuratio sive adæquatio cognitionis cum objecto, nedum quoad formalitates & prædicata cognita, verum etiam quoad modum passivæ cognoscibilitatis; id est quod cognoscantur eo modo quò ex propriis meritis petit cognosci.

Quod magis explicatur: Plus enim distat modus cognitionis infinitæ à modo cognitionis finitæ, quàm modus demonstrationis, à modo opinativo: Sed cognoscibile demonstrativè non comprehenditur à cognoscente illud opinativè: Ergo cognoscibile modo infinito, non potest comprehendi à cognoscente illud per finitam cognitionem.

Minor verò quæ asserit implicare contradictionem, quòd intellectus creatus cognoscat divinam essentiam, quantum est cognoscibilis ex parte modi cognoscendi, ostenditur primò. Tunc aliquid cognoscitur quantum est cognoscibile in modo cognoscendi, quando modus cognoscens est modus objecti cogniti, ut explicat D. Thomas hic art. 7. ad 3. Sed implicat modum intellectus creati cognoscens, esse vel adæquare modum Dei ut cognoscibilis: Ergo implicat intellectum creatum cognoscere divinam essentiam, quantum est cognoscibilis ex parte modi cognoscendi.

Secundò, Deus cum sit infinitæ immaterialitatis, est etiam infinitæ intelligibilitatis. Sed nulla cognitio intellectui creato possibilis esse potest infinita per essentiam in ratione cognitionis: Ergo nullus intellectus creatus potest Dei essentiam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ex parte modi cognoscendi.

Tertiò, Modus cognitionis divinæ non excedit, sed tantum adæquat modum cognoscibilitatis Dei: Atqui nulla intellectio possibilis intellectui creato potest adæquare modum cognitionis divinæ: Ergo nec modum passivæ intelligibilitatis divinæ essentia.

Denique, Quia divina cognoscibilitas fundatur in summa actualitate, quæ nulli creaturæ potest communicari, non est habilis creatura cujus intelligibilitas adæquetur cum intelligibilitate divina: Atqui etiam activa intellectualitas sequitur ad immaterialitatem, nullaque virtus cognoscitiva, vel actualis cognitio creata potest adæquare immaterialitatem divinam: Ergo non est habilis creata cognitio, cujus modus adæquetur cum modo cognoscibilitatis divinæ.

§. IV.

Solvuntur objectiones.

28 **O**bjicies primò contra primam conclusionem: Anima Christi Deum comprehendit: Ergo Deus ab aliquo beato de facto comprehenditur. Consequentia patet, Antecedens probatur primò ex Isidoro cap. 2. in Exodum, ubi sic ait: *Sola sibi integrè nota est Trinitas, & humanitati suscepta.* At hæc non nisi de cognitione comprehensiva intelligi possunt, cum integra Trinitatis cognitio, competens ipsi Trinitati, vera sit Deitatis comprehensio: Ergo Anima Christi Deum comprehendit.

Secundò proponitur idem Antecedens. Anima Christi per scientiam beatam videt omnia quæ Deus cognoscit scientiæ visionis: Ergo talem scientiam comprehendit. Antecedens est D. Thomas 3. p. quæst. 10. art. 2. ad 2. ubi ait: *Anima Christi scit omnia quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis.* Et in resp. ad 3. asserit quòd *scientia anima Christi, quam habet in verbo, parifica-*

A tur scientiæ visionis, quam Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibilem. Consequentia verò videtur manifesta: Sicut enim Anima Christi comprehenderet scientiam simplicis intelligentiæ, si attingeret omnia possibilea ad quæ extenditur: ita comprehendit scientiam visionis, si videat omnia & singula ad quæ terminatur; siquidem ad comprehendendam aliquam scientiam, sufficit attingere illam, & omnia objecta ad quæ se extendit.

Respondeo negando Antecedens: Ut enim supra ostendimus, de fide certum est, & in Concilio Basiliensi definitum, animam Christinon videre Deum tam clarè & intensè, sicut Deus seipsum videt, subindeque ipsum non comprehendere. Unde scitè Albertus Magnus in 3. dist. 14. art. 1. *Solus Deus comprehendit se, si enim dicemus eum concludi comprehensione capacitatis anime Christi, videtur mihi quòd hoc redundaret in blasphemiam deitatis Christi.*

Ad primam probationem in contrarium respondeo ex D. Thomas 3. p. quæst. 10. art. 1. ad 1. Isidorum hoc dixisse propter excellentissimam cognitionem convenientem animæ Christi Domini, quæ nulli alteri creaturæ est communis, integraque appellatur; non quia sit comprehensiva Dei, nec maxima inter possibilea est potentia Dei absoluta, sed quia est suprema inter possibilea, de lege statuta. Quemadmodum anima Christi dicitur Joan. 1. plena gratiâ habituali, non quòd non sit possibilis major & intensior gratia, de potentia Dei absoluta, sed quia de lege ordinaria, major & intensior dari nequit.

Ad secundam, concessio Antecedente, nego Consequentiam; ad cujus probationem nego pariter Consequentiam & paritatem: nam scientia simplicis intelligentiæ habet pro objecto adæquato & necessario sibi correspondenti ultra quòd non potest se extendere, omnes effectus possibilea; unde qui omnes illos ex vi visionis beatificæ attingeret, non posset non attingere ejus objectum adæquatum & necessarium, ultra quòd progredi nequit, ac proinde non posset illam non comprehendere. At scientiæ visionis, ut respicit creaturas, liberè terminatur ad illas; & ita posset ipsa, secundum suam entitatem invariata permanente, ad plures alias ex libera Dei voluntate terminari, si Deus illas producere decrevisset. Unde ex eo quòd cognoscantur omnia, ad quæ de facto se extendit, non bene colligitur talem scientiam comprehendendi, siquidem eademmet possit ad plura alia objecta se extendere. Aliam solutionem & disparitatem dabimus in Tractatu de Incarnatione, quæ hujus argumenti difficultas plenius & facilius resolvetur.

E Objicies secundò: Comprehendere Deum, est cognoscere illum totum & totaliter: Sed beati videntes Deum, illum totum & totaliter cognoscunt: Ergo illum comprehendunt. Major constat ex supra dictis, Minor probatur. Quando dicitur quòd comprehendere Deum, est illum cognoscere totaliter, vel ly totaliter dicit modum videntis, vel modum rei visæ: Si dicat modum rei visæ, Deus totaliter videtur, quia videtur sicuti est. Si verò dicit modum ex parte videntis, etiam hoc modo totaliter videtur, quia videns Deum, totâ suâ virtute & conatu illum videt: Ergo beati videntes Deum, illum totum & totaliter cognoscunt.

Respondeo concessâ Majori, negando Minor-

rem.

rem ad cuius probationem responder D. Tho-
mas hic articulo 7. ad 3. Quod ly. totaliter dicit
modum obiecti: non quidem ita, quod totus modus
obiecti non cadat sub cognitione, sed quia modus obje-
cti non est modus cognoscens. Qui igitur videt Deum
per essentiam, videt hoc in eo, quod infinite existit. &
infinite cognoscibilis est: sed hic infinitus modus non
comperit ei, ut scilicet infinite cognoscat. Sicut ali-
quis probabiliter scire potest aliquam propositionem esse
demonstrabilem, licet ipse eam demonstrative non co-
gnoscat.

31. Dices, Beatus videns Deum, ipsum infinito
modo cognoscit, nam licet lumen gloriæ elevans
ejus intellectum finitum sit, essentia tamen divi-
na per modum speciei ipsi unita, & se habens ut
principium formale agendi, infinita est per es-
sentiam: Ergo videt Deum totaliter, non solum
ex parte cognoscens, sed etiam ex parte rei cog-
nitæ, & adæquat in modo cognoscibilitatem
divinam.

Sed nego consequentiam: licet enim essentia
divina concurrens per modum speciei ad visio-
nem beatificam, infinita sit per essentiam, non
participatur tamen ab intellectu creato perfe-
ctè, id est modò limitatò propter luminis glo-
riæ limitationem; unde intellectus Beati, illà in-
formatus, seu actus, non elicit visionem beati-
ficam Dei intelligibilitatem adæquantè, nec ita
perfectè divinæ essentiam videt, sicut visibilis est.

32. Obijcies tertio contra secundam conclusio-
nem. Probabile est, quod possit de potentia
absoluta produci lumen gloriæ infinite inten-
sam: Sed intellectus creatus tali lumine eleva-
tus Deum comprehenderet; eum D. Thomas
hic art. 7. ex eo probet, non posse intellectum
creatum Dei essentiam comprehendere, quia
lumen elevans, danque virtutem ad Dei essen-
tiam videndam, finitum & limitatum est: Ergo
saltem de potentia absoluta intellectus creatus
Deum potest comprehendere.

Respondeo negando Majorè, sententia e-
nim affirmans posse potentia absoluta dari
lumen gloriæ infinite intantum, non est proba-
bilis, sed evidenter falsa; nam lumen gloriæ infi-
nitè intantum repugnat, tum ex parte ipsius lu-
minis, quia cum dicat essentiam finitam, non po-
test esse capax intensionis infinitæ; unde licet
participet lumen divinam, debet illud finito
modo participare: tum etiam ex parte subjecti,
quia cum inter perfectivum, & perfectibile de-
beat esse proportio, subjectum finitum, quale
est intellectus creatus, non est capax accidentis
ad infinite intensi, licet sit capax accidentis
infinite intensi in potentia, & sine categoriamati-
cè, ut loquuntur Philosophi.

Adiunt aliqui, quod licet admittere tur posse
dari lumen gloriæ infinite intantum, quia tamen
non esset infinitum per essentiam, sed tantum
per participationem, subindeque essentiam divi-
nam in perfectione & actualitate non adæquat
ret, Deum non comprehenderet. Sed hæc
solutio non videtur consona doctrinæ D. Tho-
mæ: nam hic art. 7. ad probandum nullum in-
tellectum creatum posse Deum comprehendere,
sic dicitur: In tantum intellectum creatus divi-
nam essentiam perfectius, vel minus perfecte cogno-
scit, in quantum majori, vel minori lumine gloriæ
persundatur: cum igitur lumen gloriæ creatum, in quo-
cumque intellectu receptum, non possit esse infinitum,
impossibile est, quod aliquis intellectus Deum infinite cog-
noscat.

Tom. 1.

gnoscat, unde impossibile est, quod Deum comprehendat.
In quo dicitur sanctus Doctor, ut certum sup-
ponit, quod lumen gloriæ infinite intantum
Deum comprehenderet. Quia nimirum, si
per impossibile illud daretur, cum ex uno im-
possibili sequatur aliud impossibile, tale lu-
men deberet esse infinite immaterialitatis, &
actus purus, sicut Deus; subindeque tantum
habere de virtute cognoscitiva, & intellectuiva,
quantum essentia divina cognoscibilitatis, &
intelligibilitatis habet.

Objicies quartò: De absoluta potentia intel-
lectus creatus per intellectum divinam sibi
sub ratione intellectus unitam intelligere po-
test: At intellectus creatus sic intelligens com-
prehenderet Deum; cum enim increata Dei co-
gnitio unita intellectui creato infinite sit acti-
ualitatis, adæquantque Dei cognoscibilitatem;
& aliunde ab intellectu creato non procedat,
non est, cur luminis elevanti proportioanda sit,
nec cur intellectum creatum non constituat
comprehendentem Deum: Ergo de potentia
absoluta intellectus creatus Deum comprehen-
dere potest.

Respondeo primò, negando Majorè, utè-
nim in tractatu de beatitudine ostendimus,
repugnat hominem, vel Angelum increata Dei
visione beatificari, vel Deum per modum intel-
lectionis ipsorum intellectui uniti. Rem in tra-
ctatu de Incarnatione demonstrabimus, intel-
lectum Christi humanum increatam Dei intellec-
tione non potuisse intelligere.

Respondeo secundò, datà Majori, negando
Minorè: non minus enim est comprehensiva
sui divina essentia sub ratione verbi, quam sub
conceptu intellectus; & tamen de facto unitus
mentibus beatorum, ut verbum, absque eo quod
uniatur illi, ut est comprehensiva: Ergo quicquid
quamvis divina intellectio sit comprehensiva
Dei, & licet unibilis esset intellectui creato, pos-
set tamen uniri sub ratione cognitionis quæ dicitur
cognoscitiva, cum repugnantia ut uniretur sub ratione
comprehensionis; & ut intellectum creatum
comprehendentem Deum constitueret: quia
nimirum uniretur ipsi finito modo, & juxta ca-
pacitatem, & proportionem potentie finitæ, si-
cut licet persona Verbi sit sancta per essentiam,
& immediate per se ipsam sanctificet humanita-
tem assumptam, illam tamen sanctam per essen-
tiam non constituit (quia talis sanctitas huma-
nitas capax non est) sed duntaxat per participa-
tionem, & gratiam communicationem.

Confirmatur: Si intellectio divina & increa-
ta posset uniri intellectui creato, & sic unita ip-
sum comprehendentem divinam essentiam de-
nominare, & constituere: cur etiam generatio,
quæ est in Patre, non posset uniri adæquate cum
intellectu creato, & reddere illum generantem,
& Patrem Verbi divini? Sed hoc absurdissimum
est, & à communi Theologorum sensu penitus
alienum: Ergo & illud.

Quod si dicas intellectum creatum, ut potè
finitum & limitatum, non habere debitam ca-
pacitatem & proportionem, ut hanc denominatio-
nem recipiat: idem dicam de comprehensione,
non minus enim comprehensio infinita per se
principium infinitum sibi proportionatum, quam
generatio Verbi: Imò major est perfectio divinæ
comprehensionis, quæ absoluta est, & absolute
infinita, & citra opinionem infinite perfecti,
quam generatio Verbi, quæ relativa est, & an-
ti-

cat perfectionem; vel non, sub opinione positum; ut rectè observavit Ildephonus Michaël, quæst. 12. art. 7. dubio unico.

§. IV.

Solvitur alia objectio.

36. **O**bjicies ultimo: Ad comprehensionem non requiritur, quod modus cognitionis, aut cognoscentis adæquet modum rei cognitæ, sed sufficit totum objectum cognosci, ita ut nulla ejus formalitas, nihilque in illo contentum eminenter lateat cognoscentem: Ergo tunc præcipuum fundamentum nostræ conclusionis. Consequenter patet ex supra dictis, Antecedens probatur primo. Cum nomen comprehensionis ex comprehensione corporea sit ad spirituales translaturum, id sufficit in cognitione, ut sit spiritualis comprehensio objecti, quod sufficit in quantitate, ut aliam quantitatem corporaliter comprehendat: Sed ut una quantitas corporaliter aliam comprehendat, non requiritur, quod ejus entitatem adæquet, sed sufficit, quod nihil talis quantitatis extra aliam reperitur; aut enim sphaera v. g. perfectè potest à ferrea comprehendere, quævis hæc ab illa in entitate excedatur: Ergo ad comprehensionem non requiritur, quod modus cognitionis, aut cognoscentis adæquet modum rei cognitæ, sed sufficit totum objectum ita cognosci, ut nihil in illo formaliter, vel eminenter contentum lateat cognoscentem.

37. **S**ecundo D. Thomas hic art. 8. & 3. p. quæst. 10. art. 2. ex cognitione omnium possibilem in Verbo, infert Deum fore comprehendendum: At si cognitio attingens omnia, quæ in objecto formaliter & eminenter continentur, non adæquans tamen in entitate, vel modo entitatem vel modum objecti, non esset illius comprehensio, illud D. Thomæ non valeret: Ergo ad rei comprehensionem talis adæquatio non requiritur.

38. **T**ertio si requiretur talis adæquatio, sequeretur quod Angelus superior non comprehenderet inferiorem, imo nec muscam, vel formicam, aut alias res sibi inferiores: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris videtur manifesta: cognitio enim Angeli superioris non adæquat in entitate, & perfectione Angelum inferiorem, nec muscam, aut formicam; eod quod cognitio sit accidens, & qualitas hæc verò objecta sunt entitates substantiales: accidentia vero quæcunque, præcipue si sint ordinis naturalis, non adæquant perfectionem substantiarum, præsertim earum, quæ completæ sunt, & subsistentes; & minus earum, quæ spirituales sunt, ut est quilibet Angelus, quantumlibet inferior: Ergo si cognitio comprehensiva debeat in sua perfectione adæquate perfectionem objecti comprehensivi, Angelus superior non comprehendet inferiorem, imo nec muscam, vel formicam.

39. **D**enique sententia probabilis est, quod Angelus inferior superiorem comprehendit: At modus cognoscentis, aut cognitionis Angeli inferioris non adæquat modum cognoscibilitatis Angeli superioris, cum Angelus inferior non adæquet superiorem in ratione immaterialitatis, ad quam sequitur cognoscibilitas: Ergo talis adæquatio ad comprehensionem non requiritur.

40. **H**uic argumento, quod est præcipuum fundamentum adversæ sententiæ, respondeo negando Antecedens, & ad primam ejus probationem, nego Majorem: licet enim nomen comprehensionis ex corporea ad spirituales translaturum

A fuerit, potest tamen ad intellectualem comprehensionem aliquid exigi, quod non requiritur ad corpoream; ad hanc enim non exigitur, quod circumscriptio fiat ex vi ejusdem quantitatis, nec quod ambiantur extrinseca, ad quæ res comprehensa dicitur habitudinem; & tamen ad intelligibilem comprehensionem utrumque necessarium est, nempe quod ex vi ejusdem cognitionis omnia in objecto cognoscibilia attingantur, ut fatetur Valquez, cujus est hoc argumentum. Pariter ergo adæquatio in immaterialitate, seu in modo cognitionis, & objecti cognoscibilitate, exigi potest ad comprehensionem intellectualem, quamvis ad comprehensionem corpoream similis adæquatio non requiratur.

B **A**d secundam nego Minorem, ut enim patet ex infra dicendis, non stat cognitio omnium possibilem in essentia divina, ita ut essentia sit ratio ea cognoscendi abiq; eo, quod illa cognoscatur, quantum cognoscibilis est. Unde ex cognitione omnium possibilem in essentia divina, tanquam in causa, ejus comprehensio rectè colligitur, si non à priori, saltem à posteriori.

Ad tertiam nego sequelam Majoris, & ad ejus probationem dico, ad rationem comprehensionis non requiri adæquationem absolutam, seu entitativam cognitionis cum objecto; ita quod cognitio sit substantia, si objectum substantia est, alioquin nulla substantia posset comprehendere ab aliquo intellectu creato, cum omnis intellectus creatus, omnisque illius cognitio accidentia sint, sed sufficere adæquationem in propria linea intellectualem, & cognoscitivam; hoc est, quod tãta sit cognitio in ratione cognitionis, quantum fuerit objectum in ratione cognoscibilis; ita ut si objectum fuerit cognoscibile demonstrabiliter, cognitio sit demonstrativa; si fuerit cognoscibile modo infinito, cognitio sit infinita in ratione cognitionis: Unde cum cognitio, quæ Angelus superior cognoscit inferiorem, vel muscæ, aut formicam, tanta sit, imo & multo major in ratione cognitionis, quam sint objecta illa in ratione cognoscibilis, comprehensiva est, quamvis objecta illa entitative & materialiter non adæquentur contra vero cum visio beatifica cujusque creaturæ existentis, aut possibilem, talem adæquationem cum essentia divina, utpotè infinite cognoscibili, habere nequeat, implicat Deum à quacunque creatura existente, vel possibili comprehendere.

Addo cum Ildephono Michaële, proportionem & adæquationem requiritam ad comprehensionem objecti, debere pensari, & attendi penes ipsum intelligentem, & rem intellectam: v. g. inter ipsum Angelum & hominem, vel Angelum superiorem & inferiorem; unde licet intellectio Angeli superioris non adæquetur cum entitate Angeli inferioris; tamen quia hæc intellectio egreditur à subjecto, & principio intellectu æquali, vel superiori Angelo, inferiori, potest cognitio Angeli superioris comprehendere Angelum inferiorem; quia quamvis ipsa in sua entitate non adæquet objectum, adæquat tamen illud ratione principij & radicis, à qua egreditur.

Hanc solutionem & doctrinam declarat & illustrat exemplò cause efficientis principalis, quæ debet habere æqualem, vel majorem perfectionem, quam est effectus ab ipsa productus; & tamen actio, quæ illum producit, utpotè accidens, non adæquat perfectione effectus, qui interdum est substantia; ut cum homo generat alium hominem, vel cum Sol producit aurum & gemmas

vilceribus terræ. Sicut ergo licet talis actio, utpote accidens, secundum entitatem non adæquet effectus illos, qui sunt entitates substantiales; quia tamen per modum productionis, quatenus hæc actio est reductio de potentia in actum, & exercitium quoddam virtutis activæ æqualis, vel majoris perfectionis, ac est effectus, fit, quod hæc actio habeat sufficientem proportionem, ut causa principalis per illam producat principaliter effectum; ad hoc actio egreditur, est perfectio principij, à quo actio egreditur, non vero entitas accidentalis ipsius actionis. Ita similiter in præsentia, ut comprehendatur aliquod objectum, attendendum est ad virtutem principij intelligentis, à quo egreditur intellectio, & quod reductur ad actum per intellectio- nem, & si ipsum est æquale, vel superius respectu objecti, intellectio ab ipso producta, & egressa poterit esse comprehensio talis objecti, etiam si actio sit accidens, & objectum substantia. Sicut generatio, quamvis sit accidens, est principalis productio substantialis effectus, quia ipsa egreditur à causa principali habente principium, & sufficientem virtutem in ordine ad illum effectum.

44. Ad ultimam datâ Majori, & admissâ pro nunc opinione illâ probabili, quam in tractatu de Angelis examinabimus, respondeo distinguendo Minorem; Modus cognoscens, aut cogniti- onis Angeli inferioris non adæquat modum cog- noscibilitatis Angeli superioris, quantum ad rationem specificam immaterialitatis, concedo Minorem. Quantum ad gradum genericum, nego Minorem, & consequentiam. Itaque juxta probabilem illam sententiam, quæ docet Ange- lum inferiorem comprehendere superiorem, ad comprehensionem sufficit adæquatio in immaterialitate cognoscens cum re cognita in gradu generico immaterialitatis; quæ æqualitas inter Angelum inferiorem & superiorem invenitur, cum uterque physicam materiâ excludat, in qua excluditur gradus immaterialitatis Angelicæ consistit. Quod an verum sit, loco citato exami- nabitur. Licet tamen admittatur, non sequitur posse Deum à creatura comprehendere; quia hæc ad gradum divinæ immaterialitatis nequit pertinere, cum consistat in ratione actus puri exclu- dendis omnem potentialitatem; omnis vero creatura potentialitatem includat.

§. VI.

Corollaria notata digna.

45. Ex dictis inferes primò, rectè D. Thomam hic art. 2. colligere à posteriori, quòd Beati divinam essentiam comprehenderent, si in ea omnes creaturas possibiles cognoscerent; licet enim comprehensio non consistat essentialiter in cognitione omnium effectuum, qui virtualiter in causa continentur, sed in adæquatione potentia cum objecto in immaterialitate, seu in eo, quòd tanta sit cognitio in ratione cognitionis, quantum fuerit objectum in ratione cognosci- bilis, ut supra ostensum est; tamen non stat cognitio omnium in essentia divina, ita ut essentia sit ratio ea cognoscendi; absque eo quòd illa cognoscatur, quantum cognoscibilis est, ac proinde comprehendatur. Sicut non stat cognoscere in principio omnes conclusiones virtualiter in illo contentas, & illud non cognosci quantum cognoscibile est, etiam intensivo, ut rectè

Tom. I.

A annotavit Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 36. & post illum Suarez lib. 2. de attributis cap. 29. num. 13. Hinc est quòd apud SS. Patres, quos referret Petavius lib. 7. theologicorum dogmatum cap. 3. nomen comprehensionis frequentius explicari solet per hoc, quòd est cognoscere in causa omnia, quæ in illa virtualiter continentur, quam per hoc, quòd tanta sit cognitio in ratione cog- nitionis, quantum est objectum in ratione cognos- cibilis. Nulla ergo (ut objicit Herice in tractatu de scientia Dei) est contrarietas in eo, quòd D. Thomas hic art. 7. asserit requiri ad comprehen- sionem, quòd cognitio in perfectione adæquetur cum objecto, seu tanta sit in ratione cog- nitionis, quantum est objectum in ratione cognos- cibilis; & tamen articulo sequenti docet, sequi comprehensionem Dei ex cognitione omnium crea- turarum possibilium in essentia divina tanquam in causa; hæc enim duo à deo inter se connexa sunt, ut unum sequatur ex alio; subindeque nihil mirum, quòd D. Thomas explicet comprehen- sionem aliquando uno modo, aliquando alio.

Diss. 4. cap. 4.

Inferes secundò, Deum quatuor modis posse dici incomprehensibilem: scilicet loco, tempore, intelligentiâ, & amore. Loco, quia à nullo spatio, vel loco creato, aut creabili circumscribi potest; sed ut ait Dionysius: *Omni magnitudinis extrinsecus superfunditur, & supra expanditur, omnem comprehensibilem locum, omnem excedens numerum, omnem transilientem infinitatem.* Tempore, quia omnia excedit tempora, & ut loquitur idem sanctus, *est omnium avum & tempus, ante dies, ante avum, ante tempus.* Cognitione, quia ut supra ostensum est, nullus intellectus creatus, & creabilis potest ipsam cognoscere, quantum cognoscibilis est. Denique amore, quia omnem amorem excedit, ita ut nulla mens creata ipsum pro dignitate, aut beneficio- rum, quæ nobis contulit, multitudine, & magnitudine amare possit. Undè egregiè Bernardus: *Cum ei donavero quidquid sum, quidquid possum nonne istud totum est, sicut stella ad Solem, gutta ad fluvium, lapide ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta duo, imò minutissima, corpus, & animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam; & non dabo illam ad voluntatem illius, qui tantus tantillum tantis beneficij prævenit, qui totum se toto me comparavit? Prima incomprehensibilitas competit Deo ratione immensitatis. Secunda ratione æternitatis; Tertia ratione infinitatis, & summa immateria- litatis. Quarta demùm ratione summæ boni- tatis, & pulchritudinis.*

Cap. 9. de divinis nominibus.

Cap. 10.

Serm. de quadam pluri de- bito.

DISPUTATIO V.

De objecto visionis beatificæ.

Cum actus specificentur ab objectis, non potest plene & perfecte cognosci actus beatificæ visionis, nisi exponantur objecta, quæ per illam attinguntur. Hæc autem duplicis sunt generis: quædam enim sunt in Deo formaliter, ut essentia, attributa, & relationes; alia solum eminentè, ut creaturæ possibiles, existentes, vel futuræ, de quibus in hac disputa- tione agendum est, & breviter dis- cutiendum, an, & quomodo hæc

objecta per visionem bea- tificam cognoscantur.

X

ARTI